

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У
БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Медитеран и љубав у делима Ивана В. Лалића, Јована Христића и Борислава Радовића

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео Комисију:
Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од
_____ 2019. године.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Јован Делић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у
Београду

Избор у звање: 15. 7. 2009.

Ужа научна област: српска књижевност

др Радивоје Микић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Избор у звање: 2005.

Ужа научна област: српска књижевност

др Драган Стојановић, професор емеритус, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Избор у звање: март 2014.

Ужа научна област: општа књижевност

др Предраг Петровић, ванредни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Избор у звање: 25. 10. 2016.

Ужа научна област: српска књижевност

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Драгица, Милош, Ивановић
Датум и место рођења	08. 7. 1971. Шабац
Наслов магистарске тезе	„Експлицитни и имплицитни поетолошки дискурс Бранка Миљковића“
Датум и место одбране маг. тезе	Јун 2004. Филолошки факултет, Београду
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Медитеран и љубав у делима Ивана В. Лалића, Јована Христића и Борислава Радовића“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ И ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација мр Драгице Ивановић под насловом „Медитеран и љубав у делима Ивана В. Лалића, Јована Христића и Борислава Радовића“ има 405 страна и састоји се од следећих делова: Увода (1–7), прве целине „Потомци и преци“ (9–179), друге целине насловљене „Унутрашње море“ (181–367) и Закључка (368–385).

У „Уводу“ су дате теоријскометодолошке позиције истраживања, најављује се преглед основних проблема којима ће се дисертација бавити, степен истражености теме и очекивања од самог истраживања. Први део „Преци и песници“ је састављен из три основна поглавља, која се рашчлањују на потпоглавља. Основна идеја је да се успостави песничка традиција песника који се истражују, како домаћа тако и страна и да се успостави дијалог са том традицијом. Поглавље „Осврт на књижевну прошлост“ састоји се од девет потпоглавља: „Повратак класичном идеалу“, где се говори о француском и српском класицизму, а све због потпоглавља које следи и носи назив „Јован Стерија Поповић“, а у којем се одређује књижевноисторијска позиција овог књижевника, као и рецепција његове поезије у минилуми временима и садашњем тренутку; „Бодлер и бодлеријанство“ је потпоглавље које представља увод у разговор о симболизму који је предмет четвртог потпоглавља под називом „Француски и руски симболизам“, док је потпоглавље „Тихи ерудита и разбарушени доктор“ посвећено песницима Војиславу Илићу и Лази Костићу, као претечама српског симболизма; у следећем потпоглављу „Симболизам у Срба“ истиче се значај Јована Дучића као главног представника српског симболизма, а у наредном потпоглављу „Паралелни токови“ дат је осврт на српску књижевност између два рата и паралелно егзистирање више књижевних покрета, да би се већ у следећем, названом „Поетика сна“ у средишту интересовања нашао надреализму, док се у последњем потпоглављу овог поглавља „Душан Матић и српски надреализам“, посебна пажња посвећује Душану Матићу.

Друго поглавље под насловом „Друга послератна генерација српског песништва“ је знатно краће и састоји се само из два потпоглавља. Прво од њих „У знаку неосимболизма“ везује се за неосимболистичку групу чији је идејни творац био Бранко Миљковић, док се друго потпоглавље, названо „Васкрснуће термина“ везује за савремене употребе термина неосимболизам који је доживео, према кандидаткињи, недопустива уопштавања. Циљ овог поглавља је да се поезија И. В. Лалића, Христића и Радовића одреди као симболистичка, али и одвоји од српског неосимболизма у смислу неосимболистичке групе.

Треће поглавље носи наслов „Поетике српских аргоанута“ и састоји се од двадесет и једног потпоглавља. Предмет његовог разматрања су индивидуалне поетике изабраних песника, па чак и поетике појединачних остварења, као што је то случај са *Мелисом* Ивана В. Лалића. Ауторка инсистира на самосвесности стваралаштва ових песника, па се прво бави Иваном В. Лалићем и његовим теоријским исказима о поезији, његовим схватањем односа форме и садржине, стваралачког процеса и песничке слике, а онда се посебно бави циклусом „Мелиса“. Даље се расправља о Лалићевом односу према језику и поверењу које има у реч, а онда се проблематизује позиција из које се пева, односно, поставља се питање лирског субјекта, при чему се уочавају три различита гласа у његовим песмама: Орфеј, летописац и тумач. Најзад се расправа о Лалићевој поетици завршава говором о симболима, с нагласком на значају ветра као симбола у његовом песништву. Потом се прелази на поетику Јована Христића, при чему се помиње иронични однос према неосимболистичкој групи, а затим уводи расправа о дијалогу Матић-Христић, веома значајаном за српско песништво. Ауторка констатује да се Христић ослања на позног Матића који је већ увелико надреализам гледао искоса. Такође се трага за теоријским исказима Јована Христића о односу модернизма и традиције, а онда се прелази на његову иманентну поетику и говори о песничким сликама и о употребљивости и актуализацији античког мита у модерном времену. Теоријски ставови о миту проверавају се на појединачним песмама, а затим се расправља о веома познатом Христићевом ставу о општим местима. Расправа о Христићевој поетици завршава се односом људског и божанског. Онда се прелази на експлицитну поетику Борислава Радовића, говором о песничком искуству, да би се ауторка потом вратила Радовићевој поезији из које извучи начела иманентне поетике, пишући најпре о циклусу песама „Посебно место“, а затим показујући Радовићев специфичан однос према миту. Радовић у низу песама разобличује мит, али ауторка код овог песника запажа нов вид митотворства у односу на свакидашњицу.

Четвртим поглављем започиње друга целина дисертације, која се састоји из пет поглавља: „Крстарење Медитераном“, „Аргонаути на таласима интертекстуалности“, „Егзистенцијални завичај“, „Песма на три мора“ и „О делима љубави“. „Крстарење Медитераном“ започиње потпоглављем „Медитеран подела и размирица“ у којем ауторка настоји да одреди Медитеран у географском и историјском смислу, ослањајући се првенствено на Бродела. Медитеран се указује као стално поприште ратова и укрштаја различитих култура и религија. „У потрази за Средоземљем“ непрестане противречности се виде као једина константа, а једини обједињујући елемент је „човек Медитерана“ који је одређен као духовни номад. У потпоглављу „Медитерански укрштаји“ се говори о медитеранизму Лазе Костића, док следеће потпоглавље говори о Јовану Дучићу као једном од песника Медитерана. По томе су ови песници претече песника којима се ауторка бави.

У петом поглављу ауторка се бави питањем интертекстуалности. Прво даје преглед главних теорија интертекстуалности како би утврдила своје полазиште и прецизирала

терминологију. Затим прелази на конкретне анализе. Прво се показује како је мит искоришћен као интертекст, што је увод у поређење Лалићевог Одисеја и Христићевог Улиса. Затим се анализирају три Лалићеве песме о Елпенору и успоставља веза према грчком песнику Јергосу Сеферису. За Радовићев однос према интертексту карактеристична је иронија, по којој се разликује од И. В. Лалића и Христића, што се нарочито види у приступу заједничкој теми Аргонаута, али и у односу према интертексту који није митолошки, као што је то случај са песмом „Четврта питијска“, која се иронијски односи према одговарајућој Пиндаровој епиникији. Обрадивши мит као интертекст, ауторка се враћа Лалићевом односу према појединачним песмама које стоје у подтексту његових изузетно значајних песама „Паркама“ и „Плава гробница“. Без односа према томе подтексту, Лалићеве песме би се тешко разумеле и тешко да би имале толико богатство значења. Хелдерлин и Бојић су овде били предрагоцени преци. Сличан однос је уочен и у Христићевој песми „Варвари“, према Кавафијевој песми „Чекајући Варваре“. Без интертекстуалног дијалога би Христићева песма била и сиромашнија и теже разумљива.

Шесто поглавље носи назив „Егзистенцијални завичај“. Наслов је позајмљен од професора Драгана Стојановића, а у овом случају се односи на Медитеран. Радовићев поглед на Медитеран је обухватнији и целовитији од погледа осталих песника, јер се креће од Египта па до црногорског приморја. Лалићев Медитеран је неодвојив од његовог схватања Византије, чији се одбљесци дотичу чак Рима и Венеције. Средоземно море је за Христића море над морима, а на обали тога мора је његов изабрани духовни завичај – Александрија.

Седмо поглавље носи наслов „Песма на три мора“, што ће рећи да сваки од тројице песника има и своје море. Радовић обично гледа са копна на море, најчешће са неке узвишице, и види у њему двострукост: после бонаце, наступиће бура. За Христића је вода кључни елемент, а самим тим и море, које је по правилу везано за путовања и лето; изван лета, Христићево море готово да не постоји. Лалићев однос према мору је најсложенији. То је море љубави и море смрти. Ауторка подвлачи да је тамна, смртоносна страна мора присутна од најранијих његових песама, што се битно разликује од честих идиличних интерпретација раних Лалићевих песама о мору. Она такође не прихвата интерпретацију Лалићевог позног доживљаја мора, као мора смрти; море је увек амбивалентно, смртоносно и животодајно.

Последње поглавље је „О делима љубави“. Лалић, по правилу доводи љубав у везу са морем (макар у поређењу) што љубави даје димензију трајности али и динамичности и опасности. Понуђено је и једно необично, сасвим оригинално, еротско тумачење циклуса „Мезођорно“ Јована Христића. Ослонац за овакву интерпретацију ауторка је нашла у последњем есеју „Терасе на два мора“, где се говори о летњем подневу и Сунцу, а нарочито додиру, чиме је дата шифра за тумачење Христићевих затовренијих песама са прикривеном еротском тематиком. У Радовићевој љубавној поезији, скромног обима, море је скоро сасвим одсутно, али се кроз неколико примера његових раних песама и песама из „Маине“ море и љубав ипак доводе у везу.

Кандидаткиња је користила обимну секундарну литературу и пажљиво уредила библиографију коришћених радова.

Из увида у попис радова саме кандидаткиње, може се закључити да је реч афирмисаној ауторки, врло присутној и у књижевном животу и у науци о књижевности.

Докторска дисертација мр Драгице Ивановић је одговорила својој теми и значајно осветлила поезију и поетику тројице загонетних, великих српских песника око којих постоје многе контроверзе у тумачењу и вредновању.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Рад је добро рашчлањен, делови врло прецизно описани, поетички ставови песника јасно издвојени, а интерпретације су врло убедљиве. Веома је лепо изнијансиран однос експлицитне и иманентне поетике код сваког песника. Поштовано је начело појединачности, али и начело сродности, тако да је овакав поредбени опис поетика необично драгоцен. Наравно, основне теме из наслова – Медитеран и љубав, захтевале су прецизна појединачна одређења свакога песника према њима. И у појединачним деловима и у дисертацији као целини видимо значајан помак у српској науци о књижевности и лични допринос ове ауторке.

VI СПИСАК КАНДИДАТОВИХ НАУЧНИХ РАДОВА

Студија:

1. *Освећени заборав: иманентна поетика Бранка Миљковића*. Краљево: Библиотека „Стефан Првовенчани”, 2010.

Научни радови:

1. „Поветарац тамног Малармеа”. *Књижевна реч*, бр. 472/473, 10. VI/25. VI 1996. стр. 26.
2. „Хелиотропно лутање: пресек стваралаштва Драгана Стојановића”. *Овдје* бр. 394-395-396, октобар, новембар, децембар 2001, стр. 69–73.
3. „Од цвета до анђела”. *Свеске* бр. 69, септембар 2003, стр. 192–198.
4. „Поезија и философија”. *Проучавање опште књижевности данас: зборник радова поводом педесетогодишњице обнављања Катедре за општу књижевност и теорију књижевности / Comparative Literature Studies Today*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за општу књижевност и теорију књижевности, 2005. стр. 271–280.
5. „Миљковићева поетика наслова”. *Корази* 5–6, Крагујевац, 2005. стр. 141–151.
6. „Интертекстуалност у поезији Бранка Миљковића”. *Траг* бр. 5, март 2006. стр. 91–100.
7. „Заборављено сећање – Миљковић и Сипервјел”. *Повеља*, Краљево, 2010. стр. 122–129.
8. „Несличност сличног”. *Хелиотропна мисао: рецепција стваралаштва Драгана Стојановића*. Приредиле Зорица Бечановић-Николић, Биљана Дојчиновић-Нешић и Јован

Попов. Досије студио/Катедра за општу књижевност са теријом књижевности Филолошког факултета Универзитета у Београду, 2011. стр. 215–232.

9. „Доба чистог неосимболизма”. *Петар Пајић, песник*. Приредио Драган Хамовић. Краљево: Библиотека „Стефан Првовенчани”, 2011. стр. 143–155.

10. „Постојим, дакле, сумњам”. *Матична ћелија поезије*. Зборник радова о поезији Илије Лакушића. Плужине: Група север, 2013.

11. „Лирски јунак Радојице Бошковића од сна до несанице и натраг”. *Чаробни круг лутања*. Зборник приредио Јован Делић. Плужине: Група север, 2018.

12. „Лирски глас испуњен симболима: симболизам Ивана В. Лалића”. *Кораџи*. 1–3, 2019, стр. 113–125.

13. „Реч-две о варварима”. *Траг* бр. 58, Врбас, мај 2019. стр. 75–80.

Прикази (селективно):

1. „Фрагменти о Миљковићу” (о књизи *Орфејев двојник* Радивоја Микића), *Књижевна реч* бр. 519, Београд, децембар 2002 – јануар 2003, стр. 10.

2. „У језик прекопирана флора” (о књизи *Школа трајања* Томислава Маринковића), *Кораџи*, 11–12. Крагујевац: 2004. стр. 163–165.

3. „Медитерански круг кредом” (О књизи Бориса Јовановића Кастела *Его мора*), *Свеске* бр. 75, Панчево: март, 2005, 177–179.

4. „Дијалог с традицијом” (О књизи Перивоја Поповића *Медунске епистоле*), *Просвјетни рад* бр. 17–18, Подгорица: 12. децембар 2005, стр. 20.

5. „Андрогино море” (о књизи Бориса Јовановића Кастела *Вјенчање са сипом*) *Кораџи*, 7–8. Крагујевац: 2007. стр. 158–162.

6. „Златоусти стихови” (о књизи Андрије Радуловића *Сњежна азбука*), *Траг* бр. 12. Врбас: децембар 2007, стр. 141–143.

7. „Зидање несанице” (о књизи *Тресет* Радојице Бошковића) *Летопис матице српске*, Нови Сад: март 2008, стр. 444–447.

8. „Нове мере времена” (о књизи Драгана Стојановића *Месеци*), *Летопис матице српске*, Нови Сад: јануар–фебруар, 2009. стр. 279–284.

9. „Тако је то” (о књизи Драгана Стојановића *Није то све*), *Повеља*, Краљево: 2/2009.

10. „Историја једног читања” (о књизи *Уредник од искуства* Драгана Стојановића), *Летопис матице српске*. Нови Сад: јануар, фебруар 2010, стр. 263–268.

11. „Систем за погрешно навођење“ (о књизи Радомира Уљаревића *Неке ствари и остало*), *Летопис матице српске*. Нови Сад: мај 2010, 954–958.

12. „Сеобе Живка Николића” (о књизи Живка Николића *Сеобе*), *Кораџи* 5–8, Крагујевац: 2011, стр. 185–188.

13. „Дијалектика подморја” (о књизи *Ручак на хриди* Бориса Јовановића Кастела) *Летопис матице српске* *Год 187*. Нови Сад: јул-август 2011. стр. 215–218.

14. „Одзив воде“ (о књизи Мироја Вуковића *Ја Тара*), *Одзиви* бр. 138. Подгорица: 2011, стр.109–113.
15. „Немоћ поезије“ (о књизи Александре Чворовић *Надрастање*), *Поља* бр. 489, Нови Сад, 2014, стр. 175–177.
16. „Основна димензија – време“ (О књизи Вере Србиновић *Мину време*), *Траг* бр. 45, март 2016. стр. 134–135
17. „Непролазно крстарење Медитераном: месеци читања по сећању“ (О књизи Бориса Јовановића Кастела *Бескопник*), *Књижевни магазин* бр. 175/180, Београд, 2016, 66–68.

Поговори и предговори (селективно):

1. „Предговор“. *Слово о љубави: најлепше љубавне приче*. Нови Сад: ЛИБ, 2006, стр. 5–11.
2. „Поговор“. Витомир Николић. *Писмо мојој учитељици*. Подгорица: Тобоган, 2006, 53–58.
3. „Пушкинове бајке“. Александар Сергејевич Пушкин. *Бајка о рибару и рибици*. Подгорица: Тобоган, 2007, стр. 75–78.
4. „Поговор“. Чедо Вуковић. *Свемоћно око*. Подгорица: Народна књига, 2007, стр. 73–76.
5. „Поговор“. *Бајке и басне народа свијета*. Приредила Драгица Ивановић. Подгорица: Народна књига, 2007, стр. 135–138
6. „Борба са праелементима“. Џек Лондон. *Приче са севера и југа*. Подгорица: Тобоган, 2007, стр. 267–274.
7. „Немирни дух морнара из Јорка“. Данијел Дефо. *Робинзон Крусо*. Подгорица: Народна књига, 2007, стр. 269–273.
8. „Две љубави Корнелијуса ван Барлеа“. Александар Дима. *Црна лала*. Подгорица: Тобоган, 2007, стр. 301–307.
9. „Нове дражи словенског мита“. Ивана Брлић-Мажуранић. *Приче из давнина*. Подгорица: Тобоган, 2008, стр. 211–216.
10. „Брбина славна дружина“. Бранислав Нушић. *Хајдуци*. Подгорица: Тобоган, 2008, стр. 247–254.
11. „Сага о одрастању“. Селма Лагерлеф. *Сага о Нилсу Холгерсону*. Подгорица: Тобоган, 2008, стр. 157–163.
12. „Глад и љубав у приповијеткама Николе Лопичића“. Никола Лопичић. *Глад и камен*. Подгорица: Тобоган, 2008, стр. 211–218.
13. „Заборављене слике“. Предраг Секулић. *Француски пољубац*, Подгорица: Октоих, 2008. стр. 227–229.
14. „Наличје рата“. Чедо Вуковић. *Мртво дубоко*. Подгорица: Народна књига, 2008, стр. 143–149.
15. „Кућа крај мора“. Владимир Бргуљан. *Кућа у Перасту*. Подгорица: Тобоган, 2008, стр. 43–47.

16. „Упоредна мисао“. *Непресушно врело мудрости*. Приредио Веселин Брновић. Подгорица: Народна књига, 2008, стр. 253–255.
17. „Од одговорности до одговора“. Веселин Лазаревић. *Слика Елизабете Бергам: тридесет три просте приче и три простопроширене*. Подгорица: Књижевна задруга Српског националног вијећа, 2009, 92–96.
18. „Дневник патње и наде“. *Дневник Ане Франк*. Подгорица: Тобоган, 2009, стр. 397–403.
19. „Друмовања и умирања Вита Николића“. Витомир Николић. *Реквијем за скитача*. Подгорица: Ободско слово, 2009, 115–122.
20. „Путовања сањара из Нанта“. Жил Верн. *Петнаестогодишњи капетан*. Подгорица: Тобоган, 2009, стр. 499–503.
21. „Предговор“. *Антологија кратке љубавне приче*. Београд: Марсо, 2011, стр. 5–9.
22. „Предговор“. *Најлепша љубавна писма*. Нови Сад: Кућа добре књиге, 2011, стр. 5–8.
23. „Празнина ружом настањена“. Небојша Деветак. *Као кад снег крвари*. Загреб: СКД Просвјета, 2012, 67–72.
24. „Љепота живљења – умјетност даривања“. Оскар Вајлд. *Срећни принц и друге бајке*. Подгорица: Ободско слово, 2013, стр. 75–78.
25. „Закони џунгле“. Радјард Киплинг. *Књига о џунгли*. Подгорица: Ободско слово, 2014, стр. 263–268.
26. „Разговор о дјелу“. *Народне епске пјесме: косовски и хајдучки циклус*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 112–113.
27. „Разговор о дјелу“. Стеван Сремац. *Поп Ђира и поп Спира*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 370–373.
28. „Разговор о дјелу“. Перл Бак. *Велики талас*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 173–174.
29. „Разговор о дјелу“. Јанко Веселиновић. *Хајдук Станко*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 457–460.
30. „Разговор о дјелу“. Бранислав Нушић. *Аутобиографија*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 272–274.
31. „Разговор о дјелу“. Роберт Гревс. *Грчки митови*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 151–152.
32. „Разговор о дјелу“. Скендер Куленовић. *Громово ђуле*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, 86–88.
33. „Разговор о дјелу“. Иван Горан Ковачић. *Јама*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 29–31.
34. „Разговор о дјелу“. Јован Дучић. *Песме*. Бања Лука: Нова школа плус, 2015, стр. 86–88.
35. „Двојеручица – жена од овога света“. Жељко Медичић Жац. *Двојеручица*. Београд: Књижевно друштво Свети Сава, 2017. стр.55–60.
36. „Творац Медитерана“. Борис Јовановић Кастел. *Море у наручју*. Нови Сад: Културни центар Новог Сада, 2017. стр. 72–79.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је изведено врло систематичо (што се види из рашчлањености поглавља и потпоглавља) доследно и логично. Полазишта су методолошки утврђена, а тамо где су се отварали нови проблеми, као у вези са интертекстуалношћу, навођена је и нова теоријскометодолошка литература, зарад утемељења истраживања и закључака. Рад је довео до низа нових сазнања и закључака о овим песницима, њиховој сродности и нарочито њиховој посебности.

VIII ПРЕДЛОГ

Комисија једногласно закључује да је ова докторска дисертација самостално научно дело, које значи допринос науци о књижевности, а посебно сагледавању српског песништва друге половине XX века, па предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да прихвати ову дисертацију и да омогући кандидаткињи усмену одбрану пред овом комисијом.

У Београду, _____ 2019.

Комисија:

др Јован Делић, редовни професор

др Радивоје Микић, редовни професор

др Драган Стојановић, професор емеритус

др Предраг Петровић, ванредни професор